

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON

Előfizetési díj:

Egész évre 4 frt.
Félévre 2 „
Negyedévre 1 „

A társulat minden rendű tagjai
a lapot tagdíjaikért kapják.

Ugy a lap szerkesztéséről szét illető czikket,
mint az előfizetési pénzek a „Köz művelő-
dés” szerkesztőségének Gyulafehérvára a
várho küldendők.

Miként lehetne azt eszközölni, hogy az erdélyi egyházmegye történetének megírása még ez évben megkezdhető legyen?

Honl. lapjaink utján időnként örömmel vesszük tudomásul nemcsak egyes vármegyék s városok, hanem püspöki egyházmegyék multja megírását is.

Az eseményekben annyira dús — és oly sok viszontagságokon keresztül ment erd. egyházmegye történetének megírása is már több évtizedek óta igen sokszor és lelkesen kifejezett közóhaj volt; sőt ennek megvalósítására egyes lépések már többször meg is tétettek.

Az Urban boldogult nagynevű és áldott emlékü püspökünk dr. Fogarassy M. Ur ó excellentiája, 1869 szeptemhály hava 22-23 és 24-kén a püspöki székhelyen tartott egyházmegyei papi közgyűlés határozata és megállapodása 1-pontja értelmében, 1870 decz. 8-án 3300 szám alatt „Erdélyegyházi történelem” megírására, mely a papnöveldeben tankönyvvül is szolgáljon, 200 frt mellett pályázatot hirdetett. S miután a kitűzött idő alatt egy dolgozat se érkezett be, ha jól emlékszem, — a jutalomdíjt 400 forintra felemelte volt. — Sőt igénytelenségem előtt is, levéltári kutatásom alkalmával, nem egyszer nyilvánította a nagytörekvésű főpásztor: „Bár papjaim közül akadna valaki, a ki az erdélyi egyházmegye történetét minél terjedelmesebben megírná!” . . .

Hogy mennyire lelkesülve volt a mindig fönnkelten gondolkozó és mélytudományu Főpap ugy püspöksége, mint azelőtti állapotában is, az említeteken kívül tanúsítják: „Az erdélyi püspökről” kiadott remek műve, — és 1868 febr. 20-kán 576 szám alatt kibocsátott rendelete is, — melyben hivatkozván az erd. egyházm.: Statut: Sect. 5. 25-ik §-ra, a parochiák történetének megírását meghagyta abból a

magas szempontból is, hogy azok majd az egyházmegyei történet megírásához minél több anyagot és adatokat szolgáltatassanak.

A mindenekben dicső elődjéhez méltó, angyal-lelkületű derék utódja jelenlegi kegyelmes Főpásztorunk ó Exja is, nem egyszer már terelé lelkesítően figyelmünket, minket erdélyieket közelebből annyira érdeklő dolgokra.

Sőt az erd. egyházmegye egyházi és világi lívei közül is nem egy tett a jelzett ügyben időnként lelkes felzólalást. Mit mutat e becses lap 1887-ik évfolyama 12-ik számában „Egyházmegyénk története” czim alatt megjelent nagy szakértelemről tanuskodó czikk is; melyben a nevével ki nem ró czikkíró az erd. egyházmegye története megírását hathatósan sürgette, felfejtven s kijelölvén az utakat, melyeken azt össze lehetne állítani. —

A fennemlítették folytán, mindnyájunk határtalan öröme a szép eszmét az erd. róm. kath. irodalmi társulat felkarolta; s ugyanazon év apr. 27-én tartott választmányi gyűlésében megbeszélés tárgyává tette, s hosszabb igen érdekes eszmecsere után Veszely K. elnök ur, dr. Tódor J. alelnök és Pál I. titkár ur személyeiben egy bizottságot küldött ki azon utasítással: hogy az eszme mikénti megvalósítására nézve a közgyűlés előkészítő választm. gyűlés elé terjeszzen egy konkrét tervezetet. —

A kiküldött érdemes bizottság az irodalmi társulatnak még az évi június 1-én tartott közgyűlésén beadta a nagyfontosságú vállalat, az erd. egyházmegye történetének megírása valósítására igen talpra esett tervezetét: — mit a gyűlésen jelen volt püspök ur ó exja is elfogadott, s nagy avatottsággal, mint ki a dolgról sokat gondolkozott s a nehéz és hosszas munka egymásba fonódott különböző irányzásainak természetét ismeri, tüzetesen szólott az ügyhöz és egyes utasításokat adott a társulatnak. —

1887 és 1888 egészen, 1889 már félig eltölt; e beces lap hasábjain megjelent tudós történeiszünk Veszely K. prépost-plébános ur jeles dolgozatain — s mai egyesek kisebb idevágó ezikkein kívül az ügyben tudtommal egyéb nem történt. — Min nem is lehet esodálkozni, mert a tapasztalat szerint a történeti munkák kiadásához roppant sok utánjárás és szakbeli külön képzettség, idő, adatok és pénz szükséges.

Csak egy kis komoly akarat és praktikus számítás, — s ezek is mind meg vannak: — — — és ha meg ninesenek, könnyen meglehetnek! . . .

Szakbeli képzettség meg van!

Ott van a történetírás teréní erayedetlen munkálkodásaival magának oly nagy tiszteletet és érdemet szerzett jeles férfi Veszely K. prépost-plébános ur. — ott van hasonlóan részrehajlást nem ismerő által hallgatásba nem fojtható jeles író Beke Antal kanonok ur; — ott van a híres Syculus Incecs Jákó főesperes gym. igazgató Ur is! — — —

Ezeknél, hizelgés nélkül mondhatom, — van rengeteg szakbeli különképzettség, ismeret és erő az erd. egyházmegye történetének tudományos megírására. Aztán még segédek is vannak! . . .

A mi az adatokat illeti, ott vannak 1287-től kezdve a káptalani levéltárban, hátrahagyott az erdélyi egyházmegyét illető nevezetes számos okmányok, — ott vannak a szászoknak nemzeti- és egyházi gazdag levéltárai; — ott van az esztergomi és kalocsai érseki, — nemkülönbén a kolozsvári- és esik-somlyói szentferenczrendiek, — hasonlóan a háromszeki esperes-testületi, Szebenben a Brukenhalthéle muzeum, — és a plébánián a jepsuiták levéltára is. — De nagy segítséggel lesznek a szász történeiszek által kiadott igen számos egyháztörténeti jeles munkák és gazdag okmánytárak is! . . .

Én, ha tőlem függne — egyházmegyénk két történettudós férfait vagy Veszely K. prépost urat, vagy Beke A. kanonok urat kérném fel az említett nagy — de igen szép, s örök emléket alkotó vállalat keresztülvitelére. —

Kik ha szivesek lennének együtt elvállalni e nagy munkát, nevők meg lenne örökítve — egy oly jeles munka által, mihez annyi évtizedeken keresztül senki se mert komolyan és egész végrehajtón hozzá fogni! . . .

Ha Beke kanonok uredakmagára vállalná elaz említett nagy fáradságot, — akkor meg volna könnyítve az ügy, — mert kellő idővel is rendelkezik, —

s a központban levén, az adatok gyűjtését is könnyebben eszközölhetné, mint bárki más. —

Ha Veszely K. prépost ur lenne szives elvállalni — akkor melléje — ha én módos ember volnék — s tőlem függne, — káplánt adnék saját költségemen, vagy Fehérvárról valakit megbíznék, hogy a lelkészi teendőket végezze a tisztelettel említett prépost-plébános ur helyett, a mig kész lesz a jelzett nagy mű összeírása és kiadásával. —

Ily módon tehát az oly amyira szükséges időről is gondoskodva lenne; mert valóban évek kellenek egy ily nagy mű összealkotására! — — —

A mi a szükséges pénz beszerzését illeti, — az sem tartozik a lehetetlenség országába. —

Vagyon a mélt. káptalamak jelenleg 8 áldozatkész tagja, — vagyon 212 plébánia, 6 curatia, mintegy 38 szerzetesház, 9 gymnasium, — de vannak nemes gondolkozásu mágnásaink és főuraink is, a kiktől hasonlóan valamit lehetne kapni ezen az egész egyházmegye egyházi és világi tagjait egyaránt érdeklő magasztos ügy előmozdítására. —

Ha a módosabb helyekről csupán 2 frt a szegényebb részről pedig 1 frt áldoztatnék is évenkiut, — mintegy 300 frt biztosan befolyna. — (Én a réam eső részt legnagyobb készséggel fogom fizetni dupláson!). —

Ezen kívül, ha az egyes egyházközségek és szerzetesházak pénztáraiból, gymnasiumoknak könyvtára pénzeiből, a módos és kevésse módos tagot véve a jelzett arányban hasonlóan áldozat hozatnék, ismét begyűlne 300 frt. — összesen tehát bevárható volna minden évben 600 frt. —

Ezen összegből, ha a rendelkező hatalom kezembe adatnék, — minden évben 300 forintot utalványoznék a szerkesztő kezébe okmányok lemásoltatása, utazás és más költségek fedezésére; — 300 forintot pedig az okmánytár egyes fizeteinek kinyomtatására. —

A mi magát a művet, az erd. egyházmegye történetét illeti, hat kötetre osztanám fel. — És pedig: —

I-ső kötetbe lenne az erdélyi egyházmegye és püspökség története.

II-ik kötetbe a milkovai püspökség és szebeni prépostság története.

III-ik kötetbe apátságok, prépostságok, esperei kerületek és plébániák története.

IV-ik kötetbe a szerzetesházak története.

V-ik kötetbe a főiskolák, gymnasiumok, különféle intézetek s a népiskolák története.

VI-ik kötetbe okmánytár több füzetben.

Az okmánytár első füzetének kiadását még ez évben lehetne eszközölni, mert annyi anyag van a káptalani levéltárban is. — Minden füzetet időrendben és tárgymutatóval ellátva lehetne összealkotni, hogy ezekből majd lassankint az egyházmegye történetének megírása annál könnyebben eszközölthessék; de egyes plebániák, szerzetes házak, gymnasiumok, stb. története is annál könnyebben összeállíthatassék. —

Az okmánytár egyes füzetei minden adakozó plebánia, szerzetes háza és gymnasium stb. számára megküldendők. — hogy így evidentiában tartassék, hogy még minő okmányok ninesenek megszerezve. —

A mondottakon kívül igen szükséges volna egy lelkes felhívás arra, hogy minden plebánia, szerzetes háza, gymnasium stb. . . közölje vagy eredetiben visszavárás mellett, vagy másolatban az ügyre vonatkozó és birtokában levő okmányokat, emlékiratokat, jegyzeteket, sőt egyes könyveket is, melyek tán a szerkesztő előtt ismeretlenek lennének.

De jó volna Magyarhon minden felekezeti történései és levéltárnokainak szíves pártolását és közreműködését is kikérni. — Végre, nem volna kellő eredmény nélküli oda is hatni, hogy legyenek tiszteletbeli segédmunkások is, a kik egy — vagy más szakmájokba eső részletet kidolgoznának s azt a szerkesztő rendelkezésére boesátanák; a kiknek aztán szíves közreműködésük morális jutalmául az elkészített erd. egyházmegye története egy lapján megörökítették neve és közreműködésöknek mikéntisége.

Bár merre tekintünk, csoportosulás, társulás, egyesülés törekvései ötlenek szemünkbe, s egyesült erők összeműködésére van szükségünk főképen oly munkánál, a mely óriási, — de a mely még is ki nem vihetetlen.

A mint a világhírű mindig igazat mondó nagy katolikus dr. Windthorst egy 1887-ki beszédében igen jól megjegyzi: „A közös munka összereli az embereket. — míg, ha körülfalazzák magukat, izoláltan állanak. . . és a falak közt sok éktelen lármát csapnak anélkül, hogy bármit elérnének.“ —

Sokat ki vivhat erős szívláng alatt az elszántság hatalma és a szent akarat! — —

Ha kedves olvasó! kinyerjük a kiváló tisztelettel fememlített derék történéseink részéről az erdélyi egyházmegye története megírására a nemes elszántást és szent akaratot, — a hatalmasok és gazdagok részéről a magas pártfogást szellemileg és anyagilag, — s mindenki részéről pedig tehetsége szerinti jóindulatu szíves közreműködést, o akkor minden bizonynyal

az erd. egyházmegye történetének megírása még ez évben elkezdhető lesz!!! . . .

Szentkatolnai Bakk Endre,
plebános.

**Mik voltak okai annak, hogy Luther Márton hit-
ujítása oly korán terjedhetett el az erdélyi**

szászok között?

— Vesze'y Károlytól. —
(Folyt.)

Valamint az egyháznak a hit dolgaiban való korlátozó hatalma elleni, soha ki nem haló gyűlölet és szakadárszellemből keletkezett XVI. századbeli ujitásnak jelentősége és sajátságai ama század állapotából származtak; ugy az a körülmény is, hogy ez ujitás az erdélyi szászok között oly korán terjedett el, e népnek ama korban állapotában lelta okait.

Ez okok elsejét e nép egyházi viszonyaiban kell keresnünk. A terület ugyanis, melyen a szászok lakanak, noha politikailag mindig egészen Erdélyhez s ezzel együtt a magyar korona alá tartozott, egyháziilag még is némely részeiben¹⁾ a havasokon túl létezett milkói püspökségnek hatósága alatt állott; e püspöki székeknek a XIII. századi tatárjárás által történt elpusztítása után és a későbbben is beállott többszöri szünetelése alatt pedig az esztergomi érsek hatósága alá jutott. Minthogy Esztergom távol volt, a barcasági és nagyszebeni dékánusok több, a püspöki jurisdictiohoz tartozó nem lényegtelen jogokkal valának felruházva; ennek folytán, különösen a barcasági papok az üresedésben lévő milkói püspökség némely jövedelmeit magok közt feloszták. Ez okozta aztán, hogy midőn II. Gál, erdélyi püspök az említett tatárjárás után hatóságát a szászföld ezen részére is ki akarta terjeszteni; s midőn 1380-ban a brassói világi elöljáróság, 1427-ben pedig nem csak ez, hanem a székelyek is — kiknek egy része egyháziilag hasonlóképen a milkói püspökséghez tartozott — Zsigmond királynál e püspökség visszaállítását sürgették, ebben a szász papság által megakadályoztattak; mert nem csak a királynál, hanem az apostoli Szentszék-nél is sikerült különleges kiváltságolt állásuk többszöri megerősítését kieszközölniök. E kiváltságos állásból²⁾, melyet a milkói püspökség oly gyakori elárulvátsága s az esztergomi érseki székeknek nagy távolsága előidézett volt, származék nem egy ok az érseki hatósággal való vitákra és surlódásokra, melyek az egyházi fegyelmet nagy mérvben meglazították.³⁾

1) Ide tartoztak a brassói, nagyszebeni, besztercei, szászkézdi, kozdi és burgi (segesvári) decanatusok.

2) E vitákat a néhai b. e. Kolosy Antal által szerkesztett 1882-ki schematizmus méltatásakor volt alkalmam a „Magyar Állam“ ugyanazon évi folyamában bővebben előadni.

A barezasági és szebeni papság a milkói püspökség jövedelmeinek két századon át gyakorlott bitorlásával a két dékánuság világi előkelőinek nagyon rossz példát adott, kiknek beavatkozása ellen, valamint addig, ugy különösen a hitújítási mozgalmak kezdetétől fogva csaknem egy álló századig folyton kellett küzdenie, míg a világi elemek azt a befolyását, melyet Németországban az ugynevezett Consistoriumok gyakoroltak s a mely később Erdélyben is a helvét hitvallásuaknál életbe léptetett, az 1553-ki február 6-án szervezett, superintendensi intézménnyel és a fejedelmek folytonos intervenciójának segítségével némileg meghüsitani és az egyházi igazgatás, a fegyelem, az iskola és egyházjavarok feletti felügyelet leglényegeseb részét kezében megtartani sikerült.

És ezzel eljutottunk második okára annak, hogy miért terjedett el oly korán a hitújítás az erdélyi szászok között. Ugyanis a „reformatio“ történelmének tárgyilagos és a kuffók nyomán megvilágított megírása után, mint ezt a bevezetésben kimutattuk, immár nehéz az el nem fogultakkal és az igazság kedvelőivel elhiteni azt, hogy a tizenhatodik század humanistáit s a „reformatio“ legbuzgóbb előmozdítóit, amilyenek Hutten és társai voltak, a hithez való szilárd ragaszkodás vezette volna a pápa s az egyház elleni fellépésekben, s hogy a nagy tömegeket az élő hitből származott lelkesedés ösztönözte volna Luther, Kálvin és Zwingli tanainak elfogadására.

Mert, valamint Németországban a fejedelmek, a földes urak és a városi tisztviselőkben a hatalom öregbítésének, az egyházi javak elfoglalhatóságának, a nehezökre eső kötelezettségek és adóságaik lerázhatóságának vágya szülte a reformálási buzgóságot: ugy Erdélyben is a (különben egészen democratico — patriciusi alapon nyugvó alkotmánynyal bírt) szász nemzet vezérférfiait a hasonló hatalom-és birvágy ösztönözte az újítás tévtanainak elfogadására és terjesztésére.

Első, ki Luther tévtanainak hirdetőit pártfogása alá vette, Pempflinger Márk, a szebeni királybíró és szász ispán volt. Az ő, valamint alantós tisztviselőtársainak erőszakoskodásait az egyházi téren megtanulhatjuk II. Lajos királynak a hozzá és a szebeni decanatus városainak és helységeinek tisztviselőihez 1522-ki Laetare vasárnap utáni szeredán kelt leiratából, amelyben szemökre veti, hogy az esztergomi érsek és vicarius és a szebeni dékánhatóságával szembeszállván, az egyházi perek ellátását magokhoz ragadják; hogy a lelkészeket öntetszésök szerint állomásaiktól megfosztják és helyökbe másokat

visznek, miképen Ambruster Mátyás szebeni polgármester is tett, ki embereivel Kalapos Pétert, a hongári plebánost állomásáról erőszakosan kivetette s helyébe Olzoni Györgyöt, a maga kegyencét vitte; hogy a dékánt a fegyelmi büntetések kirovására és végrehajtására megakadályozzák, a dézmát papjaiknak megadni vonakodnak.³⁾

Pempflinger volt az, ki — miként a szebeni káptalannak⁴⁾ az esztergomi érsekhez 1525-ben intézett fölterjesztésében olvashatni — a kísésüri templom ajtaát feltörette, egy György nevű szerzetest, ki Csukás János nevű házában iskolát tartva terjesztette Luther tanait, saját házába felvett és társával, Ambrus egy hasonlólag Sziléziából Szebenbe ájtott lelkésszel amatanok bátor hirdetésére ösztönözték.⁵⁾

Pempflinger egyébiránt az I. Ferdinánd és Zápolya közti versengés okozta zavarok folytán Szebenből kiszorulván, 1537-ben nyomorult állapotban felső Magyarországon — nem tudhatni hol? — halt el⁶⁾.

A hitújításnak második ily pártfogója a világi elemből Fuchs János, Brassó városának fő tisztviselője volt, ki a külföldről 1533-ban visszatért Honterus Jánost a magával hozott könyvnyomda segítségével kiadott iratainak terjesztésében elősegítette.

Az egyesek működését a hitújítás terén végre ügyszólván általánosította a szász egyetem (a szászok legfelsőbb közigazgatási foruma) 1550-ben hozott határozatával, melylyel e gyülekezet tagjai, valamenynyien világi hivatalnokok, nehezen vevén azt, hogy az egyházi bíráskodás a káptalanok (dékánatusok) kezében van, más részről nagyon hajolván oly tan elfogadására, mely saját hatalmukat nevelte, sőt a papi jóságok és jövedelmek elkobzásának lehetőségével is kecsgettette, nyílt parancsban azt rendelik, hogy a reformatio a szászföld minden kerített és mezővárosában, minden falujában a Honterus által kiadott „Libellus Reformationis“ szerint életbe léptettesék. A szász egyetem e határozatát közölni célszerűnek látván, azt az „Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde“ nyomán ide írom: „Mint-hogy Isten úgy akarta, hogy a magistratus legyen az első és második tábla öre, szükséges arról gondoskodni, hogy az Isten igéjének meg nem hamisított tanítása az egyházakban tisztán, a lelkiismeretek sé-

3) „Datum Budae feria IV. post Dominic. Laetare. Anno 1522.“ Lampe: Hist. Eccl. reformatae in Hung. et Transylvania. Trajecti ad Rhenum. M.D.CC.XXVIII. 54. és következő lap.

4) N-Szebenben a hitújítás előtt a B. Sz. Máriáról nevezett templom mellett egy társas káptalan létezett.

5) u. o. a 60. és köv. lap.

6) Lásd: „Die Stadt Hermannstadt von Gustav Seivert. Hermannstadt. 1859.“ 35. lapját!

relme nélkül terjesztessék és megőriztessék, mire nézve nagy hasznat szerzend a tudoroknak a tanok, a szent-ségek és az egyházakban hasznos és szükséges szertartások fölötti egyértelműsége. Határozottatott tehát, hogy minden kerített és mezővárosban és faluban az egyházak a három évvel ezelőtt kinyomatott „Reformatio“ szerint reformáltassanak, és az egyházak minden pásztorai azon reformatiohoz alkalmazkodjanak és aszerint éljenek.“⁶⁾

(Folyt. köv.)

A szeszes-italokról.

(Folyt.)

b) **A bor.**

A bornak már az ókor népeinél történet-alkotó, világművelői szerepe volt.

Tudjuk ezt Noe, Loth, Ábrahám és az Izrael népének, Dávid, Salamon, Hollofernes, az Izraeliták bíróinak és Izrael királyainak életéből és nemzetség-történelméből. Ábrahám megvendégeli a három idegen vándort. Putifárnak pohárnoka vala, Sámson lehagyta nyírati haját, s midőn vakon a ház oszlopát megrázá, az összedőlt ház őt a benne vendégeskedőket odatemette. Hollofernes a bor mámorának kábító nyomása alatt szendergett, midőn fejét Judith kardjára tűzte.

Ki nem olvasta a világhódító Nagy Sándor hősi tetteit? Ki nem ismeri Macedoi Sándort, ki bortól hevülten Clitust, leghivebb emberét ölé meg?

Ki nem hallotta Antigonus király és Bitiumi Zeno, Cleostratus, Macedoi Fülöp, valamint Philocrates és Aeschines athénei követeknek s több másoknak történetét, kiket a bor gyávákká, disztelenekké, szulszivüekké, nevétségessékké, majd kegyetlen, szívtelen zsarnokokká, gyilkosokká, paráznákká, vérfertőztetőkkel stb. tett.

Továbbá ismerjük a bor történelmi szereplését, erejét és hatalmas befolyását a magán és közéletre az ó- és új-szöveget-ségi szentírásból, az egyházatyák: Sz. Ágoston, Alexandriai Kelemen, Vidor, Jeromos, Aranyszájú Sz. János, Ravennai Péter, Vazul, Pázmány s mások irataiból és Boetius, L. Apulejus, Macrobius, Seneca, Cicero, Maximus, Aelianus, Philarcus, Erasmus s más pogány és keresztény bölcsek és tudósok jeles műveiből és mondásaiból.

A kánai menyegzőben a bor megfogyatkozása szülte vala a legagyobb aggodalmat a násznagyoknak. Mária, az Isten anyja, kivel a menyegzőn jelen volt isteni fia, Jézus is meglátta a szükségét. Itt művelte Jézus az első csodát. Édes anyja kérésére a vizet borra változtatta. Nehogy később a nászna-

gyoknak és új párnaknak a bor megfogyatkozása miatt pírulniok kelljen: a bajon és zavaron segítve lett.

„Vitéz magyar eleink is, mint a történelem említi, midőn Pannonia határához értek, nagy áldomást tartottak. Munkács mellett — borral töltött kupáikat magasa emelvén, először is a fejedelem s a többi vezérek egészségeért, azután a megtalált hazáért, végre a nemzeti boldogságért fenéig üri-ték s ugyanazon helyen széles jó kedvökben 40 napig mulattának.“ (Széll. kinest.)

A szeszes italok használata a törököknek el volt tiltva. De azért a magyarok a török uralom ideje alatt (1637 — 41.) zsold fejében a töröknek bort is fizettek.

Oh! és ezenkívül hányszor és mily nagy szerep jutott a bornak, csak a magyar nemzet kimagaslóbb történelmi mozgalmainak megszületésénél?

Igy a kath. egyház történelmében. Nincsen egyetlen egy perez a nap 24 órájában, nincs az év napjainak egyetlen pillanata, melyben az egyetemes világegyház egyik vagy másik pontján a vérontás nélküli örök áldozat meg nem újulna. A szent mise végnélküli örök áldozatának egyik anyaga a bor.

Tudjuk ezt az örök csodás eseményből, melylyel édes üdvözítőnk az imádatoló oltári szentséget az emberiség üdvére szerzette.

A bor e szentségnek és áldozatnak oly nélkülözhetlen anyagát képezi, hogy az anélkül nem gondolható. Innen van, hogy a bor a kath. egyházban a világ azon vidékein, tájain és részeiben folytonos használatban van, a hol a bor nem is terem meg.

Ime már maga ezen csodás esemény, fenséges jelenség, böles és végtelen isteni intézmény és titokteljes rendelkezés eléggé igazolja, hogy a bor valóban az emberiség kiváló és különös használatára és magasztos céljaira teremtett nemes és csodás isteni ital. Ezen körülmény egy maga eléggé szemünk elé állítja, hogy mily hasznos, mily szükséges, sőt mily nélkülözhetlen czikk az az emberiség számtalan vonatkozású életének, élet viszonyainak, sőt ez élet utáni örök üdvének s üdvrendszerének oekonomiájában. — Eléggé mutatja és megszabja azon mértéket és határt is, melylyel a bort élvezni kell és lehet.

(Folyt. köv.)

Adatok a Collegium Germanico-Hungaricum történetéhez.

Közi: **Dr. Vass Albert.**

[(Folyt.)]

A Collegium Germanicum újra szervezése után tíz évvel, vagyis 1584 ápril. 1-én adta ki Gergely: „Ex Collegio Germanico“ bulláját, mely által ő az eddigi tapasztalatok után és az eredeti, a szt. Ignác által fogalmazott szabályok alapján a Collegium statutumait részletesen meghatározta az egyesített Germanico Hungaricumra vonatkozólag. A statutumok 32 §-ban vannak összefoglalva s vonatkozással vannak a

6) „Quandoquidem Deus voluit, ut Magistratus esset custos prime et Secunde Tabule, necessarium est igitur, curam gerere, ut Sincera Doctrina verbi Dei in Ecclesiis pure, citra Conscientiarum offendiolum propagetur et conservetur, qua in re multum utilitatis affert Concordia Doctorum de Doctrina, Sacramentis et Ceremoniis in ecclesia vtilibus et Necessariis. Est igitur conculsum, vt singulis Civitatibus, Oppidis et villis, Ecclesie juxta Reformationem ante Triennium Editam, reformari debeant, ac quique Pastores Ecclesiarum secundum eandem Reformationem sese accomodare et vivere debeant.“ Archiv — Neue Folge. I. Band III. Heft 368. I.

kandidátusok kiválasztására s ezek tulajdonságára¹⁾, a tanuláson²⁾ kívül a lelki nevelésre³⁾ szólnak az egyházi szertartások gyakorlásáról, az egyházi énekről az úgynevezett „cantus Gregorianusról,⁴⁾ a fölszentelés idejéről,⁵⁾ a növendékek által letendő eskükről,⁶⁾ a rector kötelességeiről s a Collegium javainak kezeléséről.

A növendékeket gondosan kelle kiválasztani felső Németországból a vesztfali, szász és rajnai vidékről, Poroszországból és a magyar korona alá tartozó tartományokból, tekintettel az egyes egyházmegyék nagysága és szükségére. Ifjú szerzeteseket is fölvehettek, csak hogy szerzetesi ruhájukat a növendékek piros talarisa és köppenyével kellett feleserélnék. A bulla teljes szabadságot enged a növendékeknek bármely rendbe léphetni, hanem később VIII. Orbán és VII. Sándor pápák rendelete szerint esküvel kelle igérniök a növendékeknek, hogy a Collegiumból való távozásuk után 3 évig nem lépnek az apostoli Szentek engedélye nélkül valamely rendbe, sőt 3 év után is csak a jézuita rend generalisanak előleges engedélye mellett. Ezen engedélyt azonban manapig még mindig megnyerték a kérelmezők. Gergely bullája szerint azt is meg kelle igérniök a növendékeknek, miszerint a Collegium szabályait Isten segédelmével pontosan megtartják s nem fognak az egyházi állással összeférhetlen tanulmányokkal, nevezetesen pedig polgárjog tanulásával foglalkozni, sem aulai szolgálatot fogadni el a fejedelmek udvaraiban, hanem az előjárók számára haladék nélkül térnek vissza hazájukba a lelkek üdvének előmozdítására a megyés püspök böles intézkedése szerint. — A Collegium válogatott törvényei, szabályai oda ezélokztak, hogy a növendékek buzgó, a lelkek üdvén fáradozni kívánó, a szt. tudományokban jó s a lelki élet terén Jézus szt. szíve szerinti papokká váljanak.

XIII. Gergely: „Ex Collegio Germanico“ bullájával föltette a koszorút nagy művére, nyugodt lélekkel tekintett arra vissza, érezvén, hogy napjai meg vannak már számlálva. A minden szt. és nemesért lelkesülni tudó, az ifjúság neveltetésén fáradozó pápa a bulla keltezése évében még ugyan

1) V. ö. a bulla 3. §-át, melyben előíratik, hogy mind törvényes szülötték legyenek „omnes legitimo matrimonio sint nati, bona fide commendant. Legyenek ép, erős, egészséges ajánló-külséjű ifjak „aspectu non deformes“; korra nézve pedig 20 évesek legyenek s jártasok a német és latin nyelvekben.

2) A bölesészeti folyamra 3, a theologiaira 4 év lön meghatározva. A 18. §. 7 évre teszi az intézetben való maradáást.

3) V. ö. 5. 8. 11. 12. 13. 14. §§.

4) A cantus Gregorianusra igen nagy súly van fektetve, vizsgáláni is kell ebből, s a gyengék új vizsgára köteleztetnek.

5) A növendékek eltávozásuk előtt egy évvel szenteltetnek föl, azonban mint fölszenteltek sínesenek az intézet törvényei alól kivéve, valamint sínesenek akkor sem, midőn a 19 §. értelmében tanulányaik végzése után még 30 napig az intézetben maradhatnak. A növendékek fölszenteltetnek megyés püspökeik dimissoriai s kanonikus titulus nélkül.

6) Az esküt az intézetbe lépéstől számítandó hat hónap után teszik; az eskü tartalma az „Ex Coll. Germ.“ bullának rövid kivonata, és különös súlyt fektet az engedelmségre.

7) Az utóbbi időben inkább csak a Jézustársaságba lépnek be, hanem ide évenként kettő-három is.

8) Ezzel azonban nincs az mondva, hogy egyáltalán fejedelmek udvaraiban semmi féle szolgálatot nem fogadhatnak el, hanem csak olyanokat nem, melyek az intézet céljával ellenneznek. Ennélfogva mint udvari káplán lehet akármelyik germanicus annélkül, hogy a nevezett bulla e paragrafusára ellen cselekednék. Volt is ily eset akárhány, hanem senki sem szölot ellen.

azon hónapban meghalt. A növendékek, kikkel annyi jót tett, a hála legmélyebb érzelmei között kísérték örök nyugalomra. Az intézet az elhalálozás évfordulóján még manapig mindig bemutatja az engesztelő áldozatot az Urnak hiv szolgája lelkéért, a növendékek pedig e napon a szt. Péter templomban, a nagy pápa hamvai fölött térdelve ajánlják föl az irtalom atyjának imájukat, hogy a nagy pápa, ki itt e földön mindig Isten nagyobb díesőségét mozdítá elő böles intézkedései által vegye el az Égben az igazak örök koronáját.

A Collegium Gergely által szilárd alapokra fektetve, gyorsan virágozni kezdte. A bő gyümölcsök megérlelésében jelentékeny része volt az egyesített Collegium első rectorának recanati P. Lauretannus Mihálynak, ama kitünő férfinak, kit páratlan okosság, buzgóság s mély belátás vezetett akkor, a midőn a legszebb eredménnyel kormányozta az intézetet az egyház szükségének megfelelőleg. A későbbi rectorok között is igen sok jeles férfit találunk, kik mindannyian, Olaszország hírneves családjából származtak, így a jámbor Spinelli Péter, Castorio Bernaldin, Albrizi, Oliva, ki később generalissá lön, Spinola Alajos és János, Cattanao Alamani, a később bibornok Ptoloma Grimaldi, Centurione, Imperiali, Picolomini. Ezen jeles férfiak lankadást nem ismerő fáradozásának kell tulajdonítani azt, hogy az intézet mindig több és szebb gyümölcsöt hozott. — Egy szerencsétlen fordulat az intézetbe helyezett szép reményeknek szárnyát szegte. A Jézustársaságiak 1773-ban beszüntettettek, s ennek következtében a német-magyar Collegiumra is a hanyatlás korszaka következett 200 évi virágzás után. A Jézustársaságiak eltávozásán az intézetből világi papok vették át annak vezetését, és a tanítással a domonkos-rendűek lönnek megbízva. Az intézet most más irányban haladott, ha ugyan haladásnak lehet ezt nevezni. Az intézet csak állott ugy a mint lehetett, mert új előjárói nem fogták vagy nem akarták fölfogni az intézet célját s így eszközöket sem alkalmaztak. Ide járult az is, hogy 10 évvel később II. Józsefnek csak egy hatalmas sava hangzott els már a milanoi részen fekvő s az intézet javait képező legszebb birtokok ettől elvétettek, melyeken II. József egy új más irányban haladó Collegium Germanico Hungaricumot alapított, visszahíván Rómából alattvalóit, kiket az új lak elkészítetéscig Paduában helyezett el. Ezen ily módon utánzott Germanicum azonban rövid pár év alatt véget ért; egyetlen egy rectora volt a jansenistikus Tamburini Péter.

Míg ezen utánzott Germanicumnak ily sorsa lön, addig a Rómában levő mégis csak állott, hanem az új vezetés alatt nemsokára ez is igen szomorú napokat élt át. A római respublica a francia forradalom, revolutio alkalmával 1798-ban bezárta az intézetet, javait sem tarthatta meg, mert ezek elkoboztattak, s a növendékek minden remény nélkül tértek vissza hazájukba. Valóban szomorú állapotok, minők között az intézet soha sem volt. VII. Pius ugyan ismét visszaszerzte az intézet javait 1800-ban, melyeket azután I. Napoleon is megkimélt, kivéve az avellini apátságot, azonban a szörnyű vesztések következtében és a szomorú idők mostoha viszonyai, nehézállapotai és pusztító körülményei oly inséges helyzetet idéztek elő, mely miatt még 20 évig sem vétethettek föl növendékek. Csak 1818 május 30-án rendelhetette el VII. Pius, hogy a német-magyar intézet ismét nyitassék meg. Meg is nyitattott, de nem előbbi helyén, mert az Apollinarium-

ban¹⁾ az intézetnek helye többé nem volt, minthogy XII. Leo pápa a Seminarium Romanumot helyezte oda. A Germanicum számára alkalmas hely nem volt s azért egyelőre a jezsuiták „Gesu“ nevű épületében adtak egy kis helyet; itt berendezkedtek úgy a mint lehetett, mígnem IX. Pius 1851-ben a Palazzo Borromeo²⁾ adta az újra életre hívott intézetnek állandó lakóhelyül. Most az intézet ismét haladhatott a nagy elődök által kijelölt uton annyival is inkább, mert már XII. Leo³⁾ visszaadta a jezsuitáknak az intézetet 1824 nov. 24-én s ennek javait az Apollinarium kivételével s megújította a Collegium privilegiumait.

Ez időtől fogva nyugalmat élvezett a sokféle nyomoron átment intézet s még csak nem is képzelte senki, hogy a Palazzo Borromeoba való átköltözés után ismét zilált állapotok fognak beállani. Hanem amire nem gondoltak az nemsokára bekövetkezett. A piemontiek idézték ezt elé 1870-ben a pápai birodalom elrablása alkalmával. Ekkor a Collegium Romanumnak beszüntetése és birtokainak kieroszakolt kieserése a Germanicumnak is kiszámíthatatlan kárt okozott, hanem azért a növendékek száma, mely 1573—1773-ig 80—120 között váltakozott, az utóbbi időben ismét ugyanazon számot tette ki.

Az egyetem is a Palazzo Borromeóban volt mostantól fogva, úgy, hogy a terjedelmes épület egy részében az előadások tartattak, más részében pedig a paterok és a növendékek laktak s közösen is étkeztek. A körülmény, mely szerint az előadások az intézet helyiségében tartattak, igen kedvező volt a növendékekre, mert nem kelle naponként többször 20 percznyi fávolságra menni az egyetemre, s azonkívül közvetlen szomszédságukban találtak a jó paterokat, kikkel most könnyebben közölthették felmerült esetekben nehézségeiket, melyek egyik vagy másik tárgyban megállították az ész kezeiket. Föl is használták az alkalmat a növendékek, s felkeresték ily alkalmakkor is tanáraikat, kik legnagyobb készséggel oldották meg a nehézségeket, sőt örvendettek e fölött, mert ebből azon helyes következtetést vonták le, hogy tanítványaik „i bravi germanici“ a derék germanikusok, mint szokták mondani, csakugyan komolyan foglalkoznak a dologgal. Az egyes nehézségeknek a tanárokkal való ilyenmü közléséből sokan igen nagy hasznot huztak s huznak, úgy, hogy sokan még többet tanultak ebből, mint az iskolában. Ezen felül minthogy az egyetem tanárai javarészen olasz pa-

terek, a növendékek tőlük az olasz nyelvet is tanulták, főleg ami a kiejtést illeti, mely a német és magyar ifjakra nézve nem mondható épen könnyűnek.

A Palazzo Borromeo berendezésében s főleg az azon épületben átélt idő alatt előfordult szerencsétlen katastrofa elhárításában tagadhatalanul nagy érdeme van P. Steinhuber Andrásnak, ki a hetvenes években volt az intézet rectora. P. Steinhuber, kiben a nagy tudomány s főleg rendkívüli emlékező tehetség a mély belátással párosult, egykor az intézetnek növendéke volt, s csak azután állott be a Jezusársaságba; ő német ugyan származására nézve, de azért a magyarok iránt igen nagy rokonszenvvel viseltetik. Steinhuber az 1880—81-ki tanév kezdeteig volt rectora az intézetnek, melynek élén 10 évig állott, de azért most is figyelemmel kíséri a Germanicumot, melyet napjainkban kétségkívül ő ismer a legjobban, mint ki növendékkorát is bele számítva mintegy 25 éve lakik a Germanicumban. Már évek óta a S. Poenitentiarinál van alkalmazása óta eddig soha elő nem fordult a P. Theologus igen fontos állást foglal el.

— Vége köv. —

Kisebb közlemények.

— **Primitia.** A marosi főesperesi kerülethez tartozó Jobbágyfalva rom. kth. hitközség nagyja és apraja f. évi július 28-án egy ritka, örvendetes, vallásos ünnepélyre virradt fel, mely e hitközség történetében annál nagyobb jelentőségű, mivel fennállása óta eddig soha elő nem fordult s épen azért sokak által epedve várt nevezetes esemény által lett e nap megörökítve. Ugyanis a jelzett napon, mint Pünkösöd utáni 7-ik vasárnap nt. Tözsér László végeztet pázánita, újonnan felszentelt erdélyegyházmegeyi áldozár, Márcfalvának nagyreményű szülőltje mutatta be első, zsenge szent mise áldozatját a Mindenhatónak. Mely következé, megható ünnepség közt folyt le. Az új papot beharangozó után egyházi öltönyben, virágosokkral ékítve a papság főt. Csiki Péter kerületi, tiszteletbeli főesperes ur ő nagysága kézvezetése alatt, körmenetileg vezette be a plebiana lakból: „Nyujtsd ki menyből kegyes Anyánk“ egyházi ének zengedése mellett, a virág és zöldgalyaktól felékesített templomban. Az új áldozár szt. buzzogástól eltelve látható meghatóttá lépett a díszes oltár elé, hol először a „Veni sancte Spiritus“ énekelte. Azután a megkezdett mise evangéliuma végeztével szószékre lépett Markaly Antal, hódosi plébános és tartott egy magas röptü, hatásos, alkalmi szt. beszédet: a papság hivatása, örömei és fájdalomai. Jellegeil szt. Pálnak I. Kor. 9. 19. 22. vette: „Midőn mindenkitől független valék, mindenki szolgáljává tettem magamat, hogy annál többeket nyerjek meg. Mindenek mindene lettem, hogy mindenkit üdvözítsek.“ Ebből kiindulva ékes szavakban mutatta ki a papihivatás magasztosságát, nagyságát és méltóságát: bemutatta a papot, mint az emberiség igazi joltvevőjét, hű vezérét, valódi őrző anyyálát, a nyomorban őszinte vizasztalóját, ki különösen a beteg ágyban elhagyott betegre nézve és tovább, mint világító torony fénylik az élet ezer vészei és bajai között. De egyszersmind erős vonásokban mutatott rá ama hálátlanságok és méltatlan gyanúsításokra is, melyeknek a hivatását odaadólág, apostoli lángbuzgalommal teljesítő pap a világban az emberek részéről hol nyíltan, hol alattomban folyton-folyvást ki van téve s mikkal ádáz módon fájdalom szüntelen illetetik. Bátorította őket a terhek férfias elviselésére. Ovtá a csüggedéstől. Ha Krisztus — mond, — a ki a papságnak örökös példányképe, az emberiség legnagyobb jó-

1) Az Apollinario templom mellett levő épület képző műiskola „Scuola delle belle arti dell'accademia di S. Luca“ volt, hanem XII. Leo ezen iskolát a római egyetemre tette át. Az egész épületben nem laktak a Seminarium Romanum növendékei, hanem csak abban, mely a templom folytatását képezi, a másikat a Vicarius bibornok — és személyzetének tartotta főn a pápa.

2) A Palazzo Borromeo a Vatiántól egy fél óra járásnyira fekszik; a Pallazzohoz tartozik egy kis templom szt. Machut tiszteletére szente lve. Az épületnek ugyszólva szomszédságában van a Vatián felől a Pantheon templom, a másik felől a Quirinára vezető uton pedig a S. Ignazio. A Palazzo Borromeotól 10 percznyire van a Jesu templom a capitolium aljában. A „Gesu“-ban minden vasárnap és ünnepnapon a növendékek végzik az isteni tiszteletet.

3) Ha XIII. Gergely az intézet atyja, ki ezt minden szükségessel ellátva életbe léptette, akkor XII. Leo joggal nevezhető az intézet megmentőjének. Meg is van ez eszme örökítve a két nagy férfi életnagyságn képeivel, melyek egyikén e fölirat olvasható: „Gregorius XIII. Conditor ac parens Collegii germanico-hungarici;“ a másikon pedig: „Leo XII. restaurator collegii germanico-hungarici.“

tevője a hálátlan néptől feláldoztatott, akkor ő is, mint Krisztusnak igazi Melechizedek rendje szerint való papja szintén biztosra veheti, hogy a gonosz emberek részéről az elismerés ékes rózsája helyett igen sokszor a megvetés, háládatlanság és gúny tövises koszorúját kénytelen leendő hordozni. Mert ez a kath. papság osztályrésze, ez öröksége. De azért ne esüggedjen, vigasztalja, hisz a tanítvány nem nagyobb mesterénél. Haladjon szilárd léptekkel kitűzött pályáján és a magasatos ezélt, az emberiség boldogítását mindig szemé előtt tartsa, s akkor, ha jól harezol biztos lehet benne, hogy a diésőség koronáját farradsága jutalmául az ében maga Krisztus a legfőbb főpap fogja fejére feltenni. Végül kenetteljes szavakban hívja fel szónok az újmisést, hogy az oltárnál imádkozzék a kath. anyaszentegyház felmagasztaltatásáért; annak látható feje XIII. Leo pápa győzelemért; erdélyi egyházmegyénk angyali lelküi nagynevű főpásztora Lőnhárt Ferencz hosszas életéért! Imádkozzék korán elhunyt édes apja és anyja jó székely szülői lelki nyugalmáért, imádkozzék főképpen Papp János, plebános nagybátyja jóllétéért, kinek köszönheti nevelését, ki elhunyt szüleinek helyettese vala. Imádkozzék jelenlévő paptársáért, az ő jó barátaiért s végül imádkozzék a tiszteletére ily nagy számban megjelent kath. közönségért! „Nincsenek az életben jó szülők, kik most felelték az öröm, boldogság édes könyveit hullatnák, mert ők mindketten meghaltak és így nem adatott meg nekik e földi öröm: csak a túlvilágból tekintenek feléd, de így is boldogok ők, midőn téged az Ur oltára előtt a leg-szentebb áldozatot bemutatva látják stb. E hatásos szavakra az új papot sirni láttuk: a közönséget pedig annyira megmúditották, hogy sokan a meghatótságtól zokogásban törtek ki. A remek, nagy szónoki hévvel, és érzéssel előadott hatásos beszéd végetével ismét az oltárhoz lépett vissza az új szövetség új felkelté, hogy a szt.-misét folytassa. Kit itt jobb-ján főt, Csiki Péter, érdeműs ker. ezimzetes főesperes manu-ductor vezetett. Micsé végén megható volt látni az oltár szá-molya körül díszes koszoruban tündelő fiatal és öreg paptár-szót, kik először egyenként az új pap által megáldattak és a testvérni békeesőkjával illettettek. Azután a jelen volt roko-nokat egyenként; a közönséget az oltár lépcsőjén karban tündé-plő csoportonként részeltette az új misés első, szt. áldásá-ban. Ily módon, miután csaknem mindenki elkapta az új pap áldását, szintén körmenetileg: „Téged Isten dicsérink: háláadó egyházi hynnus emléke mellett vonult vissza a papság a plebániális lakba, hol mindnyájunkat a jószívű nagybátya Papp János, helyi plebános, gazdagon terített primitiális ebédje várt. Ugy a szt.-misén, mint az ebéden a papságon kívül jelen vol-tak a világi intelligentiából szép számmal. Ezek közül ott lát-tuk: T. Daniel Ferencz, hitbuzgó nagybirtokost Mosonyból, Mélt. Horváth Bertalan urat Csikfalváról, Baranyai Béla, fő-kuratort Maros-Jarából, Loket Károly, ügyvéd urat Maros-Vásárhelyről, Vitalis József és Kovács Dénes urakat stb. Harmadik fogásnál fellélt Tőszér László, primitiális, és lelkes felkőszöntő mondott Lőnhárt Ferencz, püspök ur jóllétéért, ki őt Károly-Fehérvárt 2 évig, a bécsi pazmanumban 4 évig neveltette, s most felszentelve az erdélyi papság díszes koszo-rújába felvenni méltóztatott. Utána főt, Csiki Péter, főesperes, az újmisést igen szép, a szt. írásból kölcsönzött példázatban gazdag beszédben üdvözölte és neki, hosszas, boldog életet kívánt. Ere megérdemelt a jó kívánatok egész sora, a menyeg-zői lakoma a ezigány-zene hangjai mellett vidám jó kedv és örömteljes hangulat közt folyt le. A felkőszöntők közül még felmentendő az új áldozatnak Papp János, plebános bátyjára, mint jolttevőjére mondott érzékeny hálaköszönet. Viszont a könnyekig megindult házi gazdának erre adott szívből jött válasza; melyben különösen szívére kötötte újmisés üressé-nek, hogy az élet-iskolában is igyekezzék akkép serénykedni, hogy majdan azon állomásnak, hová a gondviselés vezérli:

vájék díszére. Azon állást úgy igyekezzék betölteni, hogy ne az állás legyen az ő díszé, hanem ő maga papi erényeivel hozzon dicsőséget és derítsen fényt azon állásra, melyet elfog-lait, s akkor ezen eselekvénye igazi köszönet leendő s ez fog szolgálni neki legnagyobb mértékben hálááldozat gyanánt. Mi pedig, kik e fényes ünnepségnek tanni és részecsei valánk egy szép ünnepe emlékével gazdagultunk ama hő óhajátunk ismétlése mellett távoznánk haza, hogy fiatal paptársunknak adjon Isten testi és lelki erőt, hogy ő egy közhasznú, tevé-kenyen megfutott 50 éves papi pályája után érje meg majd vig örömei között az 50-ik aranymisét is. S azután még soká ad multos amos éljen!

Egy jelen volt.

A NAPI ESEMÉNYEK KÖRÉBŐL.

— **Albrecht főherczeg** ő fensége vasárnap július hó 28-án a helyi hadtest megszemlélésére városunkba érkezett. Fogadására az indóház peronján megjelentek: Kegyelmes fő-pásztorunk, a Fldő káptalan, a keblbi papság, a törzstiszti kar, a városi hatóság, a törvénszék stb. A főherczeg a szokásos katonai jelentések meghallgatása után O'Excellentiájához sietett, ki a főherczeget fűdvözölte s a káptalan mélt. tagjait mutatta be ő fenségének. Délben a „Hungária" díszteremben 25 teri-tékü díszebéd volt, melyre ő Excellentiája, a törzstisztek, a polgármester, főkapitány és törvénsz. elnök valának hivata-lasok. D. n. 5 $\frac{1}{2}$ órakor a főherczeg a székesegyházat szem-lélte meg, hol — egy rövid ima elvégzése után — a kathed-rális berendezést és kincsét vette beható megfigyelés alá. A főherczeg Zlamál Á. tanár kalauzolta.

— **Kegyelmes főpásztorunk** július hó 29-én Pis-kire visszautazott.

— **Gyászhir.** A szebenfogarasi espereskerület pap-sága szomorodott szívvel tudatja, hogy főtisztelendő S. a s s Konstantin atya, alsó-porumbáki lelkész, szent-ferencz-rendi áldozópap, f. é. július hó 27-én esti $\frac{1}{4}$ órakor, életé-nek 66. fogadalmának 43. és áldozópapságának 38. évében, Istenbe vetett megnyugvással viselt hosszas szenvedés és a halotti szentségek ájtatos felvétele után elhunyt az Urban. Földi maradványai a boldog föltámadás reményében f. hó 29-én foguak Alsó-Porumbákon sirba helyeztetni. Lelki üd-vét főtisztelendő paptársaink imáiba ajánljuk. Nagy-Szeben, 1889. évi július hó 28-án. Az örök világosság fényeskedjék neki!

— **Hibaigazítás.** A múlt szám harmadik lapján, az első hasáb alulról számított 21. sorában melyek helyett, m e l y n e k olvasandó.

— **Pályázat.** (32.) A győ-újfalvi róm. kath. elemi iskolánál üresedésbe jött harmadik tanítói állomásra pályázat hirdettek. Ezen állomással járó évi jövedelem: 1.) 300 frt o. é. a hitközség pénztárából utólagos havi részletekben fizetve. 2.) 30 frt szálláspénz. 3.) 6 kurta öl tűzifa, melyből 4 öl bikk- és két öl fényő. — A tanító kötelessége az önálló rendes tanításon kívül szükség esetében egyházi szolgálatoknál is segédkezni, miért is az enek orgonálásbani jártassága meg-kívántatik. Pályázni kívánók tanképesítő oklevél és egyéb szükséges okmányokkal kellőleg felszerelt kérelmeiket folyó évi Augusztus hava 30-ikáig alattírtthoz okvetlenül küldjék be. A véglegesítés csak egy sikeresen kiállott próbavé után remélhető. Győ-Ujfaluban 1889. július 22-én. Mohár János, plebános, isk. szék. elnök.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: PÁL ISTVÁN.
Szerkesztőtársak: Dr. CSERNI BÉLA, PÁL ANTAL, STRAUBERT ÖDÖN, ZLAMÁL AGOST.

Nyomatott Papp és Ferdinándnál a püsp. lyc. nyomdában Gyulafehérvárt.